

ними положеннями про Л. в Екол. кодексі України.

Лит.: Мунтян В. Л. Правовые проблемы рационального природопользования: автореф. дис. ... д-ра юрид. н.: 12.00.06. Х., 1975; Андрейцев В. И. Феноменологичні аспекти формування ландшафтного права і законодавства // Екологічне право і законодавство суверенної України: проблеми реалізації державної екологічної політики. Дп., 2011; Лозо О. В. Правове регулювання охорони ландшафтів в Україні та Європейському Союзі: порівняльний аналіз: дис. канд. юрид. н.: 12.00.06. Х., 2015.

О. В. Лозо.

ЛАНДШАФТ ПРИРОДНИЙ – цілісний природ.-тер. комплекс з генетично однорідними, однотипними природ. умовами місцевостей, які сформувалися в результаті взаємодії компонентів геол. середовища, рельєфу, гідрологічного режиму, ґрунтів і біоценозів (Загальнодерж. програма формування нац. екол. мережі України на 2000–2015 роки, затв. ЗУ від 21 верес. 2000).

Природ. є ландшафт, що складається із взаємодіючих природ. компонентів і формується або сформувався під впливом природ. процесів. Л. п. поділяють на первісні та відновлені. Останні є результатом цілеспрямованої діяльності людини з відновлення природ. балансу, функціонування екосистем. Л. п. мають високу здатність до саморегуляції.

Н. Р. Малишева вважає Л. п. ділянкою поверхні суші з природ. кордонами, в межах якої природ. компоненти (гірські породи, рельєф, клімат, води, ґрунти, рослинність, тварин. світ) становлять взаємопов'язану і взаємообумов-

лену єдність. Він постійно розвивається, змінюється під впливом як внутр., так і зовнішніх факторів природ. (кліматичних, тектонічних) чи антропогенного (госп. діяльність) походження. У процесі госп. діяльності людина змінює певні компоненти ландшафту, особливо росл. покрив, структуру ґрунту, водний режим. Такі впливи порушують природ. зв'язки, які склалися між компонентами ландшафту, що призводить до суттєвих змін ландшафту у цілому.

Існує наук. думка про те, що природ. можна вважати той ландшафт, на території якого збереглися природ. комплекси, види дикої флори та фауни, а також середовища їх існування, які людина намагається ізолювати від згубної діяльності та докладає зусиль для їх збереження у первісному вигляді, не порушуючи природ. процеси всередині ландшафтів. Відмінною рисою Л. п. є те, що прав. режими територій та природ. ресурсів, які знаходяться у межах такого ландшафту, спрямовані на збереження та захист природ. властивостей та якостей останніх.

О. С. Колбасов 1961 у праці «Охрана природы по советскому законодательству» розглянув питання про охорону Л. п. і акцентував увагу на наук. та культ. значенні невидозмінених людиною ландшафтів й необхідності повного їх вилученні з госп. користування. У праві й зак-ві УРСР було закріплено особл. охоронні режими для природ. ландшафтів, що сприяли їх збереженню та відновленню.

У Загальнодерж. програмі формування нац. екол. мережі України на 2000–2015 роки підкреслюється, що

багатство природ. ландшафтів є надбанням Укр. народу, його природ. спадщиною, котра має служити нинішньому та майбутньому поколінням. Вона містить пропозиції щодо зміни зем. угідь України шляхом зменшення частки оброблюваних земель і відповідного збільшення відновлених Л. п. У Програмі наводиться визначення прибережних мор. Л. п., під якими пропонується розуміти Л. п., до складу яких входять наземні (суходільні) і мор. (водні) природ. комплекси та об'єкти.

Ст. 182 ЗКУ закріплює, що мета землеустрою полягає у забезпеченні рац. використання та охорони земель, створенні сприятливого екол. середовища та поліпшенні Л. п. П. «д» ст. 183 ЗКУ одним із завдань землеустрою вбачає розробку системи заходів щодо збереження та поліпшення Л. п. Ст. 74 ЛКУ зазначає, що використання корисних властивостей лісів для культ.-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і осв.-виховних цілей та проведення наук.-дослідних робіт здійснюється з урахуванням вимог щодо збереження ліс. середовища і Л. п. з дотриманням правил архітектурного планування приміських зон і саніт. вимог.

П. «б» ст. 63 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» зазначає, що на території рекреаційних зон забороняються зміни Л. п. та проведення ін. дій, що суперечать використанню цих зон за прямим призначенням.

Як об'єкт особл. охорони Л. п. виділяється у ст. 31 ЗУ «Про меліорацію земель», у якій встановлено вимоги щодо його збереження під час проектування, будівництва (реконструкції)

й експлуатації меліоративних систем та окремих об'єктів інженерної інфраструктури.

Законодавчою основою для прав. регулювання використання та охорони Л. п. є ЗУ «Про природно-заповідний фонд України» 16 черв. 1992, згідно з яким ПЗФ становлять ділянки суші і водного простору, природ. комплекси та об'єкти яких мають особл. природоохорон., наук., естетичну, рекреаційну та ін. цінність і виділені з метою збереження природ. різноманітності ландшафтів, генофонду тварин. і росл. світу, підтримання екол. балансу та забезпечення фонового моніторингу навколишнього природ. середовища. До природ. територій та об'єктів ПЗФ належать природ. заповідники, біосф. заповідники, нац. природ. парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища.

Складною сучасною проблемою в Україні є наростання суперечностей між природ. процесами та антропогенним впливом. Порушення стабільності екосистем зумовлює деградацію Л. п. і сприяє розвитку катастрофічних явищ. Ці процеси, які продовжують відбуватися в результаті діяльності людини, підкреслюють актуальність створення екол. мережі України, яка здатна розв'язати такі винятково важливі завдання, як припинення процесу деструктивної та неконтрольованої зміни Л. п., їх гомогенізації та встановити нові прав. важелі для їх відновлення та охорони. Формування екол. мережі є найбільш ефективним способом збереження гармонії природ. і змінених ландшафтів, їх варіативності, а також умов

для забезпечення здорового та безпечного навколишнього природ. середовища для людей. Екомережа України повинна стати територіально безперервною системою Л. п., що утворюють природ. каркас, який визначатиме екол. стійкість території.

О. М. Ковтун вважає, що помітною є зміна пріоритетів: поступово відбувається перехід від планування використання та охорони конкретних територій та об'єктів ПЗФ (як осн. природ. елементів екол. мережі) та ін. особливо охоронюваних природ. територій до планування використання та охорони екол. мережі України як єдиної тер. системи, а також складової Всеєвроп. екол. мережі. Це безперечно сприяє збереженню та відновленню Л. п. в Україні.

Лит.: Ковтун О. М. Планування використання та охорони земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення (у контексті формування національної екологічної мережі). В кн.: Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних відносин і природокористування в Україні та країнах СНД: міжнародна науково-практична конференція (м. Луцьк, 10–11 верес. 2010 р.). Луцьк, 2010; Лозо О. В. Правове регулювання охорони ландшафтів в Україні та Європейському Союзі: порівняльний аналіз: дис. ... канд. юрид. н.: 12.00.06. Х., 2015.

О. В. Лозо.

ЛІКВІДАЦІЯ НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТЕХНОГЕННОГО ТА ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРУ – проведення комплексу заходів, що включає аварійно-рятувальні та ін. невідкладні роботи, які здій-

снюються у разі виникнення надзв. ситуації і спрямовані на припинення дії небезпечних факторів, рятування життя та збереження здоров'я людей, а також на локалізацію зони надзв. ситуації (п. 22 ст. 2 КЦЗУ).

Під реагуванням на надзв. ситуації та ліквідації їх наслідків розуміються скоординовані дії суб'єктів забезпечення цив. захисту, що здійснюються відповідно до планів реагування на надзв. ситуації, уточнених в умовах конкретного виду та рівня надзв. ситуації, і полягають в організації робіт з ліквідації наслідків надзв. ситуації, припинення дії або впливу небезпечних факторів, викликаних нею, рятування населення і майна, локалізації зони надзв. ситуації, а також ліквідації або мінімізації її наслідків, які становлять загрозу життю або здоров'ю населення, заподіяння шкоди території, навколишньому природ. середовищу або майну (п. 37 ст. 2 КЦЗУ).

Згідно з чинним зак-вом України під час ліквідації наслідків надзв. ситуацій передбачається введення тимчасового режиму підвищеної готовності або режиму надзв. ситуації, які запроваджуються за рішенням КМУ, Ради міністрів АРК, місц. держ. адміністрацій, органів місц. самоврядування в Україні або у межах конкретної її території. Зокрема, у разі загрози виникнення надзв. ситуації залежно від прогнозованих наслідків та можливого рівня надзв. ситуації вводиться режим підвищеної готовності. Режим надзв. ситуації запроваджується у разі виникнення надзв. ситуації з тяжкими наслідками.

Уведення зазначених режимів обумовлює проведення аварійно-рятуваль-